

О. Ю. Кудріна,

кандидат економічних наук,

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

ПРІОРИТЕТИ ТА НАПРАМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На етапі трансформації ринкової економіки України активізувався процес пошуку прийнятних рішень, що забезпечують підвищення ефективності функціонування не тільки окремих підприємств, але й у цілому виробничо-економічної системи промисловості регіону. У цьому зв'язку проблематика визначення стратегій підвищення промислового потенціалу визначається широким спектром досі невирішених науково-практичних проблем в категорії „виробничо-економічна система промисловості регіону”, і визначення шляхів вдосконалення її функціонування. Сучасна регіональна економіка промисловості повинна ґрунтуватися і на теоретичних, і на методологічних принципах, які враховують проблеми формування їх систем на базі ринкової переорієнтації економіки.

Аналіз досліджень та публікацій. Методологія організації і функціонування, а також проблеми виробничо-економічних систем промисловості регіону досліджувалися в працях багатьох вітчизняних економістів: О. М. Алімова, О. І. Амоші, П. П. Борщевського, В. М. Гейця, М. С. Герасимчука, Б. М. Данилишина, Л. В. Дейнеко, С. І. Дорогунцова, В. Е. Коломойцева, В. М. Колота, О. В. Кухленка, І. І. Лукінова, В. Я. Нусінова, В. О. Паламарчука, О. М. Паламарчука, С. Ф. Покропивного, В. Ф. Столярова, А. І. Сухорукова, Н. В. Тарасової, А. М. Федорищевої, Т. С. Хачатурова, Л. Г. Чернюк, М. Г. Чумаченко, Г. О. Швиданенко, В. С. Яцкова та ін.

В Україні сьогодні склалася така економічна ситуація, коли потреби подальшого розвитку в ринкових умовах вимагають більш глибокого дослідження цього питання.

Метою статті є визначення напрямів підвищення ефективності розвитку промислового потенціалу регіону в умовах ринкових трансформацій, здатних до саморозвитку і забезпечення потреби області та експорт її промислової продукції на основі раціоналізації функціональних міжрегіональних і міжгалузевих зв'язків, визначення та обґрунтування основних напрямків і шляхів формування і реалізації в регіоні інноваційно-технологічної моделі розвитку промислового виробництва, перетворення виробничо-економічної системи промисловості регіону як високотехнологічного виробника конкурентоспроможної продукції.

Викладення основного матеріалу. В сучасних умовах промисловий потенціал залишається основним джерелом економічного розвитку України. Не-

обхідність децентралізації державних функцій з управління соціально-економічним розвитком регіонів обґрунтовує необхідність розробки стратегій і напрямків промислового розвитку регіонів.

З метою підвищення конкурентоспроможності української промисловості було розроблено проект концепції загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості України на період до 2017 року. Його основною ідеєю є створення конкурентоспроможного промислового комплексу постіндустріального типу, здатного в умовах глобалізації вирішувати основні завдання соціально-економічного розвитку суспільства та утвердження України як високотехнологічної держави. Він спрямований на досягнення промисловістю якісно нового рівня розвитку, посилення промислового потенціалу держави, задоволення потреб населення, зростання обсягів виробництва і підвищення конкурентоспроможності промислової продукції. Одним з основних напрямків його реалізації визначається регіональна промислова політика, яка спрямована на: зменшення територіальних диспропорцій, зокрема відновлення і розвиток промислового потенціалу в депресивних регіонах і малих містах; узгодження із загальнодержавними пріоритетами потреб формування регіональних і міжрегіональних промислових комплексів, створюваних для розв'язання соціально-економічних, екологічних та інших проблем регіонів; розвиток міжрегіональної виробничої кооперації [1].

Науковцями запропоновано методологічні засади формування та реалізації державної промислової та державної регіональної промислової політики: систематизовано загальні для всіх регіонів методи та інструменти державного регулювання промислового розвитку. Проте недостатньо обґрунтовані стратегія та пріоритетні напрями промислового розвитку для окремих регіонів, а саме: при дослідженні територіальних особливостей розвитку промислового потенціалу враховані переважно абсолютні показники, а не якісні характеристики та структурні проблеми розвитку і використання промислового потенціалу.

Промисловий потенціал може перетворити вітчизняну промисловість у найголовніший економічний важіль і джерело інноваційного відновлення всіх сфер суспільства. Швидке його залучення – ключ до реального поліпшення соціально-економічного стану України.

Визначальним фактором розвитку промисловості є промислова доктрина держави. Вона створює основу для формування концепції державної і регіональної промислової політики та розробки необхідних нормативно-правових документів, які стосуються регіональної промислової політики.

Наявна промислова доктрина і відповідна їй концепція державної промислової політики базується на уявленнях про роль, мету і механізми перетворень промисловості, характерних для стартового періоду економічних реформ.

Стратегічні цілі та пріоритетні напрями підвищення ефективності промислового потенціалу регіонів України повинні формуватися на основі ідентифікації національних конкурентних переваг.

Серед основних конкурентних переваг промисловості України слід виділити:

1. Природно-географічні: наявність промислових запасів широкого спектру природних ресурсів – енергетичних (вугілля, уранова руда, газ) і неенергетичних (металеві руди, неметалеві природні копалини – калійна і поварена солі, глини та ін.); вигідне географічне положення в просторі формуються європейських і світових ринків і транспортних коридорів; досить розвинена і диверсифікована транспортна інфраструктура.

2. Факторні: порівняно кваліфіковані і дисципліновані трудові ресурси; наявність налагоджених технологій у промислових виробництвах, що базуються переважно на вітчизняній сировинній базі (видобуток енергетичних та неенергетичних матеріалів, чорна металургія, коксохімічне виробництво, виробництво хімічних добрив, харчова промисловість).

3. Інноваційні: досить високий інноваційний та конкурентний потенціал окремих високотехнологічних видів промислової діяльності (літако- і ракетобудування, суднобудування, атомна енергетика, енергомашинобудування, оборонна галузь); спрощений доступ до якісних і порівняно дешевим науково-технологічних розробок вітчизняної науки в сфері інформаційно-комунікаційних, біо- і нанотехнологій.

Поданою тематикою підвищення промислового потенціалу регіонів, цікавиться багато науковців, економістів та теоретиків нашої країни. Наприклад, існує цікава пропозиція про нову програму індустріалізації держави. Вона полягає в комплексному дослідженні України – для виявлення таких тенденцій, які стосуються рівня нововведень в промисловості і перспектив цього розвитку.

В Україні інтенсифікуються процеси модернізації традиційних секторів промисловості. Джерело конкурентних переваг – ще не реалізовані можливості 3-го і 4-го технологічних укладів (розвиток автомобілебудування, точного приладобудування, традиційного ВПК, неорганічної хімії і полімерних матеріалів, кольорової металургії, нафтопереробки тощо). Програма базується на ідеології сильної держави і ефективної виконавчої влади. Модернізація промисловості підтримується державою шляхом інвестицій і фіскальних

заходів: податкових пільг, прискореної амортизації, цільової грантової підтримки, пільгових позик тощо [2].

Звичайно, у цьому процесі не тільки держава повинна брати участь. Повинні функціонувати спеціалізовані організації підтримки інновацій – технопарки, технологічні фірми, кластерні підприємства.

Необхідно відновлювати і розвивати транснаціональне співробітництво і робити чисто економічний вибір на користь промислової інтеграції з країнами СНД, відновлюючи кооперації, які були перервані після розпаду Радянського Союзу.

Для цього важливо враховувати послідовність, яка спирається на наявну ресурсну і матеріальну базу, яка дозволяє Україні поступово впроваджувати, наприклад, енергозберігаючі технології, насамперед у металургійній та хімічній промисловості, важкому машинобудуванні, що дозволяє досягти рентабельності виробництва рівня розвинених країн і посилити статус конкурентоспроможності держави.

Також необхідно приділяти належну увагу практичному використанню вітчизняних досягнень у науково-технічному напрямі. Економічні ефекти від модернізації мотивують великий бізнес інвестувати кошти в освіту та інновації. Що є невід'ємною частиною економічної ефективності держави.

Як бачимо, промисловість України є конкурентоспроможною та має перспективи у подальшому розвитку.

В силу позначених конкурентних переваг української промисловості, а також перспектив її гео економічного та виробничо-ринкового позиціонування, стратегічна мета підвищення ефективності промислового потенціалу на середньострокову перспективу (до 2020 р.) полягає в селективному формуванні і підвищенні конкурентоспроможності обраних видів промислової діяльності та продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках на основі переходу на якісно нову – інноваційну – модель розвитку, освоєння нових ринків та ефективної участі країни в інтеграційних процесах.

Для досягнення цієї мети необхідне державне сприяння та підтримка, такі як:

– збереження оптимальних обсягів виробництва і кардинальне підвищення конкурентоспроможності галузей промисловості, що використовують переважно власну матеріально-сировинну базу і мають освоєні ринки збуту (чорна металургія, хімічна, деревообробна та харчова промисловість);

– розвиток наукомістких спеціалізованих виробництв, за якими Україна вже має або може мати високі конкурентні позиції в регіональному і глобальному масштабах (авіакосмічна галузь, суднобудування, виробництво зброї, енергомашинобудування тощо), і формування на цій основі сучасних конкурентоспроможних промислових структур національного базування у секторі високотехнологічних виробництв (ТНК, кластери та інші мережеві освіти);

– комплексна реструктуризація галузей промис-

ловості з низькими конкурентними характеристиками і потенціалами, необхідність функціонування і розвитку яких визначається вимогами національної безпеки, соціального розвитку та екології (зокрема, вугільна і легка промисловість) [3].

Багатогранність промислового потенціалу України, різноманітність його продукції потребують застосування багатовекторної стратегії розвитку.

Розглянемо декілька стратегій розвитку промислового потенціалу країни:

– стратегія використання природних ресурсів (для окремих секторів базових галузей, у зв'язку з наявністю в Україні покладів ряду рудних запасів і джерел поновлюваної сировини);

– стратегія „переслідування” („копіювання”) – для галузей і підприємств, які не мають можливості швидко створити власну конкурентоспроможну продукцію, але мають важливе значення для розвитку національної економіки (автомобілебудування, двигунобудування, хімічна промисловість тощо);

– стратегія лідерних технологій (для підприємств оборонної, аерокосмічної, суднобудівної промисловості, хімічного, важкого та енергетичного машинобудування, індустрії інформаційних технологій);

– стратегія прориву, що базується на концепції „обганяти не доганяючи” (для окремих підприємств і об'єднань, здатних інкубувати принципово нові типи продукції або продукцію, що випереджає наявні зразки техніки на одне-два покоління)

Загальним для кожної з цих стратегій є досягнення нового технологічного рівня. Для країни необхідна системна трансформація промисловості, яка охоплює найважливіші аспекти: управлінський, структурний, інституційний, науково-технологічний та технічний, інноваційно-інвестиційний, торговельний, фінансово-кредитний, соціальний, зовнішніх зв'язків, екологічний тощо.

Висновки. Нова промислова політика передбачає створення сприятливих умов для реалізації підприємницької ініціативи, організацію підтримки інвестиційних проектів в інноваційній сфері, вдосконалення інформаційної і транспортної інфраструктури, що забезпечать підвищення економічного потенціалу регіону, а разом з тим і їх привабливості для інвесторів. Тобто вона еволюціонує від моделі, орієнтованої на вирішення завдань виживання і стабілізації, до моделі інноваційного розвитку, основна мета якої – створення конкурентоздатного регіонального промислового комплексу.

Тобто ринкові умови господарювання ставлять нові вимоги до сучасної промислової політики та зумовлюють необхідність розробки нових підходів до механізму її реалізації. Серед таких підходів можна виділити, наприклад: реалізацію пріоритетних промислових проектів; кластерний підхід який є не лише засобом досягнення таких цілей промислової політики як структурні зміни, модернізація економіки, підвищення її конкурентоспроможності, стимулювання та посилення інноваційної спрямованості, але і могутній інструмент регіонального розвитку.

Серед таких підходів можна виділити, наприклад: реалізацію пріоритетних промислових проектів; кластерний підхід, який є не лише засобом досягнення таких цілей промислової політики як структурні зміни, а й модернізацію економіки, підвищення її конкурентоспроможності; посилення інноваційної спрямованості, а також використання потужного інструментарію регіонального розвитку (створення умов для формування механізмів економічного саморозвитку, підвищення значущості регіонального управління, стимулювання інноваційної діяльності).

Література

1. **Загальнодержавна** цільова економічна програма розвитку промисловості на період до 2017 року (проект). – Режим доступу : http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57966. 2. **Пельтек Л. В.** Концептуальні підходи до формування регіональної промислової політики [Електронний ресурс] / Л. В. Пельтек // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2011. – № 4. – Режим доступу до журн. : <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=185/> 3. **Промисловий** потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій. – К., 2007. – 408 с.

Кудріна О. Ю. Пріоритети та напрямки реалізації промислового потенціалу регіонів України

У статті досліджено сучасні тенденції розвитку промисловості. Розглянуто основні пріоритети та механізми реалізації промислового потенціалу регіонів України.

Ключові слова: промисловість, промисловий потенціал, інновації, промислова політика, регіон.

Кудрина О. Ю. Приоритеты и направления реализации промышленного потенциала регионов Украины

В статье исследованы современные тенденции развития промышленности. Рассмотрены основные приоритеты и механизмы реализации промышленного потенциала регионов Украины.

Ключевые слова: промышленность, промышленный потенциал, инновации, промышленная политика, регион.

Kudrina O. Y. Priorities and directions of the industrial potential of Ukraine's regions

In the article about the current trends in the industry. Considered based on priorities and implementation mechanisms of the industrial potential of the regions of Ukraine.

Key words: industry, industrial potential, innovation, industrial policy, region.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2012

Прийнято до друку 20.12.2012